

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

©2025 СОБОЛЄВ В. М., ХОРОШЕВ М. І.

УДК 336.5:364.7
JEL: D63, H55, I38, L86, O33

Соболев В. М., Хорошев М. І. Особливості та перспективи цифрової модернізації соціального захисту в Україні

У статті представлено всебічний аналіз цифрової трансформації системи соціального захисту в Україні в контексті новітніх глобальних викликів і внутрішньої соціально-економічної кризи, спричиненої війною, внутрішнім переміщенням населення, зростанням нерівності та демографічним тиском. Обґрунтовано, що цифровізація соціального захисту є не лише технологічним процесом, а й стратегічною інституційною зміною, яка зачіпає архітектуру управлінських рішень, логіку розподілу ресурсів, принципи адресності допомоги та рівень довіри до держави. У межах дослідження проаналізовано стан поточної цифрової екосистеми, охоплено такі компоненти, як Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС), платформа «Дія», реєстри соціальних послуг, електронні кабінети та цифрові ID. Встановлено, що ключовими викликами залишаються фрагментація рішень, відсутність єдиної архітектури даних, слабка міжвідомча координація, а також загроза технократизації процесів. Окремо розглянуто потенціал впровадження інноваційних інструментів: штучного інтелекту, аналітики великих даних, блокчейн-рішень і смарт-контрактів. Доведено, що їх поєднання здатне забезпечити автоматизоване, персоналізоване та прозоре надання допомоги, знижуючи ризики корупції та прискорюючи реагування на соціальні потреби. При цьому наголошено, що ефективність таких рішень неможлива без етичного регулювання, адаптивних механізмів апеляції та соціальної чутливості алгоритмів. Увагу приділено проблематиці цифрової інклюзії: недостатній цифровій грамотності населення, бар'єрам доступу в сільських регіонах, труднощам для людей похилого віку, ВПО та осіб з інвалідністю. Виокремлено необхідність гібридних моделей обслуговування, програм цифрової освіти та нормативного врахування інтересів вразливих груп. У фінальній частині статті запропоновано сценарне прогнозування розвитку цифрового соціального захисту до 2030 року (песимістичний, базовий і оптимістичний сценарії) з визначенням інституційних умов їх реалізації. Зроблено висновок, що справжня ефективність цифрової трансформації полягає не лише в технологічному оновленні, а в здатності держави забезпечити рівність, справедливість, прозорість і довіру – тобто, нову якість соціального контракту в цифрову епоху.

Ключові слова: цифрова трансформація, соціальний захист, цифрова інклюзія, електронні платформи, платформенна зайнятість, Big Data, блокчейн, штучний інтелект, сценарії.

Бібл.: 33.

Соболев Володимир Михайлович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: vladimir_sobolev@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>

Хорошев Максим Ігорович – аспірант, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: mkhroshev96@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4356-0268>

UDC 336.5:364.7
JEL: D63, H55, I38, L86, O33

Sobolev V. M., Khoroshev M. I. Features and Prospects of Digital Modernization of Social Protection in Ukraine

The article presents a comprehensive analysis of the digital transformation of Ukraine's social protection system in the context of recent global challenges and the internal socioeconomic crisis caused by the war, internal population displacement, increasing inequality, and demographic pressures. It is substantiated that digitalization of social protection is not merely a technological process but also a strategic institutional change affecting the architecture of governance decisions, the logic of resource allocation, principles of targeted assistance, and citizens' trust in the State. The study examines the current state of the digital ecosystem, covering components such as the Unified Social Sphere Information System (USIS), the Diia platform, social service registries, electronic personal accounts, and digital IDs. It has been found that the key challenges remain solution fragmentation, the absence of a unified data architecture, weak interagency coordination, and the threat of technocratization of processes. The potential for implementing innovative tools has been examined separately: artificial intelligence, big data analytics, blockchain solutions, and smart contracts. It has been demonstrated that their combination can provide automated, personalized, and transparent assistance, reducing the risk of corruption and accelerating responses to social needs. At the same time, it is emphasized that the effectiveness of such solutions is not possible without ethical regulation, adaptive appeal mechanisms, and socially sensitive algorithms. Attention has been paid to the issue of digital inclusion: the population's insufficient digital literacy, access barriers in rural areas, and difficulties faced by the elderly, internally displaced persons, and people with disabilities. The necessity of hybrid service models, digital education programs, and regulatory consideration of the interests of vulnerable groups is highlighted. In the final part of the article, a scenario-based forecasting of digital social protection development up to 2030 is proposed (pessimistic, baseline, and optimistic scenarios), including the determination of institutional conditions for their implementation. It is concluded that the true efficiency of digital transformation lies not only in technological modernization but also in the State's ability to ensure equality, fairness, transparency, and trust – that is, a new quality of the social contract in the digital era.

Keywords: digital transformation, social protection, digital inclusion, electronic platforms, platform employment, big data, blockchain, artificial intelligence, scenarios.

Bibl.: 33.

Sobolev Volodymyr M. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: vladimir_sobolev@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>

Khoroshev Maksym I. – Postgraduate Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: mkhoroshev96@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4356-0268>

Цифрова трансформація стала однією з ключових тенденцій глобального розвитку у XXI столітті, охопивши практично всі сфери суспільного життя – від економіки та освіти до охорони здоров'я та публічного управління. Водночас особливе значення вона має для сфери соціального захисту, де технологічні інновації покликані не лише підвищити ефективність адміністрування, а й забезпечити справедливий, адресний і своєчасний доступ до базових соціальних гарантій. У контексті України ця тенденція набуває ще більшої ваги з огляду на системні соціально-економічні виклики, загострені повномасштабною війною, внутрішнім переміщенням населення, скороченням трудових ресурсів і стрімкою діджиталізацією державного управління.

Актуальність теми дослідження обумовлена як загальносвітовими, так і суто національними чинниками. З одного боку, цифрові рішення дедалі частіше розглядаються як засіб забезпечення стійкості держав до кризових ситуацій – таких як пандемія COVID-19, енергетичні або продовольчі шоки, військові конфлікти. З іншого – в Україні спостерігається водночас кілька векторів цифрової трансформації соціального сектора: створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС), розвиток платформи «Дія», запуск цифрових реєстрів, електронних послуг на основі проактивної моделі надання допомоги, реалізація програми «ЄДопомога» тощо. Проте всі ці процеси ще далекі від системності та завершеності. Наявна фрагментація, дублювання функцій, слабка міжвідомча взаємодія та нерівномірність доступу до цифрових інструментів створюють ризик того, що замість реального посилення державної спроможності ми отримаємо нову форму цифрової бюрократії.

Цифровізація соціального захисту охоплює також важливі структурні аспекти. Йдеться не лише про модернізацію технологічної інфраструктури, а про зміни в логіці самої соціальної політики. Перехід від заявницького принципу до автоматизованого, від реактивної допомоги до проактивного прогнозування потреб, від фрагментарних баз даних до інтегрованої цифрової екосистеми – все це вимагає переосмислення ролі держави, її вза-

ємодії з громадянином і принципів розподілу соціальних ресурсів. Постає питання: якою має бути цифрова модель соціального захисту, щоб вона не лише відповідала викликам часу, а й не втрачала гуманітарну сутність допомоги?

У цьому контексті стає очевидною необхідність комплексного підходу до аналізу цифрової модернізації системи соціального захисту. Недостатньо лише технічного вдосконалення інструментів – необхідна концептуальна перебудова всієї системи: її архітектури, нормативного супроводу, кадрового забезпечення, управлінських процедур та етичного підґрунтя. Лише за такої умови цифрові рішення зможуть стати не просто технічними інструментами, а засобами підвищення соціальної справедливості, прозорості й ефективності.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій літературі дедалі більша увага приділяється процесам цифрової трансформації соціального захисту, зокрема питанням інтеграції цифрових платформ, запровадження штучного інтелекту, персоналізації послуг, забезпечення інклюзивності, подолання цифрової нерівності тощо. Цим аспектам присвячені останні праці таких авторів, як С. Aspalter [24], В. Балацька та В. Побережник [1], Є. Бородін [3], В. Brik [25], С. Бугера [4], О. Гладун і М. Пугачова [5; 6], В. Greve, A. Moreira, van M. Gerven [29], О. Єрмоленко, Т. Власенко та І. Шаповалова [7], А. Жаворонок та І. Лопашук [8], М. Żakowska, D. Domalewska [33], Н. Малиш [12], Е. Лібанова [10; 11], L. Patel, S. Plagerson, I. Chinyoka [31], В. Редзюк і Д. Дармостук [17], В. Кирилюк, І. Рябоконь та А. Кіндій [9], В. Сариогло [18], Т. Семигіна [19], S. Sinclair, S. Baglioni [30], Л. Черенько, С. Полякова, В. Шишкін та ін. [22; 23], Н. Федірко [21], L. Frota, C. Behrendt, S. Razavi [28] та інші [26; 27; 12; 20].

Узагальнюючи підходи зазначених авторів, можна зробити висновок, що в умовах динамічних соціально-економічних змін цифрові технології стають ключовим ресурсом для модернізації системи соціальної підтримки. Значна частина публікацій акцентує увагу на необхідності створення єдиної цифрової архітектури, яка забезпечить взаємодію між державними реєстрами,

зменшить фрагментарність управлінських рішень і підвищить прозорість надання послуг.

Ряд авторів звертають увагу на переваги використання штучного інтелекту, Big Data та блокчейн-технологій у сфері соціального захисту. Йдеться про впровадження аналітичних інструментів для прогнозування потреб, автоматизоване прийняття рішень та боротьбу з шахрайством. Інші дослідники звертають увагу на виклики – зокрема, кіберзагрози, ризики технократизації, знецінення трансфертів за умов інфляції та необхідність етичного супроводу цифрових процесів.

Окрему групу публікацій становлять роботи, присвячені питанням цифрової інклюзії – доступу вразливих категорій населення до цифрових сервісів, адаптації інтерфейсів, розвитку цифрової освіти. Особливо підкреслюється, що без таких заходів цифровізація може не тільки не вирішити, а й поглибити існуючі соціальні розриви.

Але слід зазначити, що, попри значний масив досліджень цієї проблематики, більшість публікацій все ж таки зосереджується на окремих аспектах цифрової трансформації, тоді як комплексне бачення – від архітектури до сценарного прогнозування – представлено явно недостатньо. Ми вважаємо, що лише системне поєднання техніко-технологічного, нормативного, соціального та етичного підходів здатне сприяти формуванню цілісної моделі цифрового соціального захисту, яка буде не лише ефективною, але й справедливою, гнучкою та орієнтованою на людину.

Виходячи з актуальності проблеми цифровізації соціального захисту в умовах війни, зростання соціальної нерівності та потреби у формуванні ефективної державної політики нового покоління, автори поставили за *мету* системний аналіз ключових векторів цифрової трансформації соціального захисту в Україні, з урахуванням як глобальних тенденцій динаміки соціального захисту, так і особливостей реалізації соціальної політики в Україні. Особливу увагу зосереджено на інтеграції цифрових платформ, можливостях використання новітніх технологій (AI, Big Data, блокчейн), питаннях цифрової інклюзії та управлінських ризиках, що супроводжують цей процес.

Постановка завдання включає:

- ✦ аналіз поточного стану цифрової архітектури соціального захисту та рівня її інтеграції;
- ✦ дослідження потенціалу автоматизації, аналітичних технологій і цифрової ідентифікації в наданні соціальних послуг;
- ✦ оцінку бар'єрів цифрової інклюзії, включно з доступом до сервісів вразливих груп населення;

- ✦ виявлення ризиків цифрової трансформації – технократизації, кіберзагроз, етичних дилем;
- ✦ формування сценаріїв розвитку цифрового соціального захисту до 2030 року в контексті політичної волі, ресурсного потенціалу та інституційної спроможності держави.

Таким чином, стаття спрямована на обґрунтування бачення цифрового соціального захисту як інструменту підвищення ефективності, справедливості та довіри до соціальної політики в умовах глибокої трансформації державного управління.

Дослідження цифрової трансформації соціального захисту в Україні потребує комплексного підходу, що поєднує елементи системного, порівняльного та інституційного аналізу. В рамках цієї статті застосовано переважно якісні методи дослідження, спрямовані на виявлення структурних тенденцій, концептуальних зрушень та управлінських ризиків у процесі цифровізації соціальної політики.

Аналіз здійснено на основі вторинних даних, що включають:

- ✦ нормативно-правові акти, офіційні стратегії цифрової трансформації;
- ✦ аналітичні звіти державних органів (Мінсоцполітики, Мінцифри) та міжнародних організацій (Світовий банк, OECD, UNDP);
- ✦ монографічні та публіцистичні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів;
- ✦ порівняльний аналіз цифрових моделей у країнах ЄС, Канаді, Індії та Фінляндії.

Структурно дослідження побудовано за логікою руху від аналізу поточної цифрової архітектури до розгляду окремих технологічних інструментів (AI, Big Data, блокчейн), потім – до питань цифрової інклюзії, ризиків і викликів, і завершено сценарним прогнозуванням майбутнього цифрового соціального захисту до 2030 року.

Дослідження має оглядово-аналітичний характер. Застосовано принцип систематизації, що дозволив виявити ключові взаємозв'язки між технічними, нормативними та соціальними складовими цифрової трансформації. Особлива увага приділялася пошуку балансів між технологічною ефективністю та соціальною справедливістю.

Ураховуючи відсутність повної статистичної бази щодо реалізації цифрових реформ у соціальному секторі, акцент зроблено на аналітиці політик, нормативних орієнтирів та кейсах з публічних джерел. Такий підхід дозволяє сформулювати цілісне бачення розвитку цифрового соціального захисту, адаптоване до умов воєнного та поствоєнного періодів.

Ефективність цифрової трансформації соціального захисту залежить не лише від наявності окремих онлайн-платформ, а й від рівня їхньої інтеграції в єдину екосистему. Н. Федірко справедливо наголошує на пріоритетності забезпечення автоматизованого доступу громадян до соціальних послуг [21], оскільки в протилежному разі зростає ризик дублювання функцій, неузгодженості рішень, фрагментарності підходів та зниження довіри з боку громадян. Повноцінна цифрова екосистема соціального захисту має базуватися на чіткій структурі даних, що охоплює всі сторони взаємодії – як надавачів, так і отримувачів послуг. На нашу думку, найкраще здатна виконувати функції цифрової трансформації система електронних реєстрів, інтегрованих у єдиний цифровий простір. Загальний контур відповідних реєстрів, як зазначають О. Макарова, Т. Калашнікова та О. Іващенко, складається з розділів про надавачів соціальних послуг, окремо – про фізичних осіб, які надають соціальні послуги без здійснення підприємницької діяльності та про отримувачів соціальних послуг [6, с. 88].

У цьому контексті важливим напрямом є створення єдиної архітектури цифрових платформ, яка забезпечить синхронізовану взаємодію між державними установами та соціальними сервісами. Це потребує стандартизації процесів обміну даними, використання уніфікованих API-протоколів та централізованих цифрових ідентифікаторів, що дасть змогу забезпечити швидку взаємодію між реєстрами та мінімізувати ризики дублювання даних, на що вказує, зокрема, Т. Бірнс [2]. На нашу думку, саме уніфіковані цифрові рішення забезпечують структурований підхід до збирання інформації про потреби громадян. Такий підхід є основою для формування єдиної архітектури даних, яка дозволяє мінімізувати людський фактор, забезпечити злагоджену міжвідомчу взаємодію та оперативне ухвалення рішень у сфері соціального захисту.

Застосування інструментів цифрової інтеграції також відкриває можливості для автоматизованого управління соціальними виплатами через об'єднання даних податкової служби, банківських установ та органів зайнятості. Це дозволяє скоротити час перевірки правомірності отримання допомоги, а також забезпечити гнучкість системи в реагуванні на зміни соціального статусу особи залежно від зміни життєвих обставин. Доцільність саме такої інтеграції визнає Міністерство цифрової трансформації України [15].

Одним із рішень, яке наочно демонструє переваги цифрової ідентифікації, є JAM-модель в Індії, яка поєднує біометричні цифрові ID, мобільний зв'язок і загальний доступ до банківських послуг. Цей підхід дозволив суттєво зменшити витра-

ти бюджету, підвищити прозорість, підзвітність і зменшити виключення вразливих груп [31]. Це наочно демонструє, що цифрова ідентифікація є не лише технічним рішенням, але й також інструментом соціальної інклюзії.

Аналогічно в Україні перспективним є створення цифрового соціального паспорта громадянина, який об'єднає всі необхідні дані про людину, включно з інформацією про доходи, сімейний стан, статус зайнятості та отримані соціальні виплати. Його інтеграція з державними реєстрами, на думку Т. Бірнса, дозволить автоматично визначати право громадянина на допомогу та здійснювати виплати без подання додаткових заяв [2]. Ми переконані, що впровадження такого паспорта сприятиме не лише підвищенню точності, а й скороченню часу на ухвалення рішень та зменшенню стресу для вразливих категорій громадян.

Важливим кроком у цифровій ідентифікації є розширення можливостей Дія.ID та інтеграція блокчейн-рішень, на що звертають увагу В. Балацька та В. Побережник. Це, на їх думку, забезпечить надійний механізм перевірки даних без втручання посередників, унеможливить несанкціоноване редагування інформації та підвищить рівень довіри до цифрових процесів [1]. Тому ми погоджуємось з позицією О. Гладуна та М. Пугачової, що електронні реєстри «є базовими елементами цифрової інфраструктури в країнах Північної Європи, що дозволяє будувати прозорі й ефективні системи соціального захисту» [5, с. 22].

Таким чином, побудова цілісної архітектури цифрового соціального захисту вимагає переходу від фрагментарних ініціатив до глибоко інтегрованої цифрової екосистеми, що охоплює всі рівні – від баз даних і реєстрів до аналітики й алгоритмів розподілу ресурсів. Саме така модель здатна забезпечити ефективність, прозорість і справедливість цифрової соціальної політики.

Однією з найважливіших рис цифрової моделі соціального захисту є автоматизація. Автоматизація соціальної підтримки є важливим етапом цифрової трансформації, спрямованим на спрощення процедур призначення допомоги, підвищення точності виплат і мінімізацію бюрократичних перешкод. Її мета – впровадити безконтактний механізм ухвалення рішень із відмовою від паперових документів і переходом до повністю цифрової моделі взаємодії, на що справедливо вказує В. Саріогло [18]. В. Звонар звертає увагу на потенціал автоматизації щодо мінімізації інформаційної асиметрії. Це, своєю чергою, значно полегшує розробку сценаріїв модернізації системи соціального захисту [10]. На нашу думку, ця теза розширює розумін-

ня автоматизації соціальної підтримки, вказуючи, що технологічні рішення мають супроводжуватись удосконаленням інформаційного обміну між інституціями. Це критично важливо для країн із великим навантаженням на соціальні служби, таких, як у тому числі є Україна.

Одним із головних напрямів удосконалення є інтеграція штучного інтелекту та алгоритмів самонавчання. Ці інструменти дозволяють персоналізувати соціальні виплати відповідно до реальних потреб громадян, з урахуванням їхнього доходу, сімейного стану та інших соціально-економічних показників. Т. Семигіна слушно зазначає, що завдяки AI система може визначати оптимальний рівень підтримки без необхідності додаткових звернень [19]. Як наголошують В. Greve, А. Moreira, М. van Gerven, цифрові технології, включно з алгоритмами штучного інтелекту, активно впроваджуються в продуктивну діяльність, переходячи з рівня експерименту до щоденного використання [29, р. 6]. У нинішніх умовах війни персоналізація соціальних рішень є не опцією, а необхідністю.

Важливою перевагою використання AI є також його здатність розпізнавати нестандартні або складні запити, які не підпадають під типові шаблони, і передавати їх фахівцям для індивідуального розгляду. Водночас алгоритми можуть виявляти ознаки можливого шахрайства через аналіз аномальних патернів поведінки, наприклад подання кількох заявок з різних регіонів [20]. Такі функції AI особливо важливі в умовах високого навантаження на систему соціального захисту, коли людський фактор не завжди здатен забезпечити оперативність і точність реагування.

Особливу роль відіграють також аналітичні інструменти на базі Big Data. Вони дозволяють прогнозувати потребу в допомозі, виявляти групи ризику ще до моменту їхнього звернення та ефективно розподіляти ресурси. Як підкреслює Е. Лібанова, важливим є перехід від використання абсолютних показників до аналізу темпів змін, що дозволяє оперативніше адаптувати соціальну політику до динамічної ситуації [11, с. 17]. Такі інструменти забезпечують не просто аналіз постфактум, а формування проактивної політики – з прогнозуванням і випередженням соціальних викликів. Особливе значення має використання мікроданих, доступ до яких дозволяє здійснювати оцінювання рівня життя за будь-якими бажаними критеріями [11, с. 8].

Важливо також, що Big Data надає можливість ідентифікувати нові закономірності в поведінці домогосподарств, реагувати на зміни в структурі споживання, відстежувати ефективність уже реалізованих програм. Це перетворює цифрову ана-

літику на ключовий елемент управління соціальною політикою в реальному часі. Завдяки глибокій сегментації даних можна формувати таргетовані інтервенції, адресовані конкретним групам, що дозволяє не тільки підвищити ефективність витрачання ресурсів, а й покращити сприйняття державної підтримки серед населення.

Із посиленням технологічного навантаження на систему соціального захисту зростає потреба у прозорості та контролі. У цьому контексті значний потенціал мають блокчейн-технології. Вони забезпечують децентралізовану фіксацію кожної транзакції, унеможливають зміни заднім числом, знижують ризики зловживань і сприяють захисту даних [27]. Блокчейн створює довіру не декларативно, а технічно, забезпечуючи незмінність і публічність усіх записів.

Як підкреслюють S. Sinclair, S. Baglioni, блокчейн у соціальному захисті – це не лише інноваційна технологія, а інструмент забезпечення базової соціальної справедливості для найбільш уразливих верств [30, р. 8]. Застосування цієї технології дозволяє створити систему, в якій зловживання не потребують розслідувань – вони технічно унеможливлені. Особливо ефективними є смарт-контракти – програмовані алгоритми, що автоматично ініціюють виплати при виконанні певних умов. Вони усувають суб'єктивний вплив посадовців, пришвидшують нарахування допомоги та мінімізують затримки у виплатах [32].

Крім того, смарт-контракти дозволяють автоматично коригувати обсяг соціальної підтримки залежно від змін у статусі громадянина – наприклад, при втраті роботи або зміні складу сім'ї. Це надає системі не лише оперативності, а й гнучкості – ключового параметра у кризових умовах. Завдяки вбудованим механізмам перевірки й адаптації такі контракти можуть забезпечувати динамічне реагування на обставини, наближаючи цифрову соціальну політику до реального життя громадян.

Отже, поєднання алгоритмізації процесів, аналітики на основі великих даних, штучного інтелекту та блокчейн-рішень формує основу нової цифрової моделі соціального захисту. Вона базується на швидкості, точності, адресності та прозорості – і здатна не лише автоматизувати виплати, а й випереджати соціальні ризики ще до моменту їхнього настання. Така модель не лише зменшує навантаження на державу, а й підвищує довіру громадян до системи, стимулює їхню участь та забезпечує більшу справедливість у розподілі ресурсів.

Попри суттєві переваги цифровізації соціального захисту, одним із ключових викликів залишається проблема цифрової нерівності. Не всі

громадяни мають рівний доступ до цифрових сервісів (зокрема, вразливі групи, які проживають у віддалених регіонах, не мають належних пристроїв чи навичок, або мають обмеження мобільності. Як справедливо зазначається у дослідженні авторок М. Żakowska, D. Domalewska, «сучасні кризи сприяють зростанню багатовимірної нерівності – у доходах, здоров'ї, правосудді, доступі до їжі, води та соціальних послуг» [33, р. 30]. Це підкреслює, що без цілеспрямованих дій цифрова трансформація може поглибити існуючі соціальні розриви замість того, щоб їх долати.

Інклюзивність цифрових сервісів вимагає їхньої адаптації до потреб різних категорій громадян. Необхідно забезпечити не лише технічну, а й соціальну доступність послуг – зокрема, через удосконалення мобільних версій державних платформ, розробку адаптивних інтерфейсів для людей з інвалідністю та впровадження голосових помічників. Це дозволить значно розширити коло користувачів соціального захисту в цифровому середовищі [14]. Як слушно зазначив В. Brik, «всеосяжна та справедлива стратегія соціального захисту враховує вразливості різних категорій населення, зокрема людей з інвалідністю та хронічними захворюваннями» [25]. Ми переконані, що саме цей підхід має лягти в основу цифрової трансформації: сервіси повинні бути не лише технічно досконалими, а й соціально чутливими. Інклюзивність – ключовий індикатор ефективності цифрових платформ. Якщо цифровий інструмент недоступний людині з інвалідністю – це означає, що він ще не повністю виконує функцію інструмента соціального захисту.

Особливої уваги потребують внутрішньо переміщені особи та особи похилого віку, які часто не мають достатніх цифрових навичок. Саме тому стратегічним напрямом цифрової політики має стати розвиток програм цифрової освіти, орієнтованих на вразливі групи. Важливо, щоб ці програми були доступними не лише онлайн, а й офлайн – у бібліотеках, територіальних центрах, громадах. Такий підхід дозволить уникнути ситуації, коли цифрова трансформація створює додаткові бар'єри замість їх усунення.

У Фінляндії, наприклад, реалізується державна програма навчання людей похилого віку цифровим навичкам, що дозволяє їм користуватися онлайн-сервісами нарівні з молодшими поколіннями [13]. Для України ця практика має особливо важливе значення, з огляду на великий відсоток людей літнього віку серед користувачів соціальних послуг. Як зазначають М. Żakowska та D. Domalewska, «освітня підтримка для набуття

цифрових навичок стала ключовим інструментом скорочення безробіття та еміграції» [33, р. 53], а отже – цифрова освіта виконує не лише інклюзивну, а й стабілізуючу функцію для ринку праці та соціальної структури загалом.

Іншим напрямом цифрової інклюзії є гібридні моделі доступу до послуг. Досвід Канади демонструє ефективність поєднання онлайн-сервісів із мобільними консультаційними центрами, які виїжджають у громади, де цифрова інфраструктура розвинена слабо [26]. В українському контексті такий підхід може стати компенсаторним механізмом для регіонів із низьким охопленням цифровими технологіями.

Не менш важливо інтегрувати принципи цифрової інклюзії в розробку нормативно-правових актів. Законодавство у сфері цифрового захисту повинно передбачати обов'язкову оцінку впливу цифрових інструментів на вразливі групи. Це включає тестування інтерфейсів на доступність, аналіз бар'єрів у користуванні сервісами та передбачення альтернативних каналів звернення (наприклад, телефоном або через офлайн-консультантів). Такий підхід вже реалізується в низці країн ЄС і може бути адаптований в українських умовах.

Таким чином, інклюзивність у цифровому соціальному захисті – це не лише питання дизайну інтерфейсів чи технічних інструкцій, а стратегічна умова реалізації принципів рівності, справедливості та недискримінації в умовах цифрової економіки. Без орієнтації на потреби найвразливіших категорій будь-яка технічна досконалість буде неефективною з точки зору соціального результату.

Цифрові ризики та виклики трансформації. Цифровізація соціального захисту, попри її значний потенціал у підвищенні ефективності, прозорості та адресності допомоги, супроводжується низкою серйозних викликів. Однією з ключових загроз є недостатній рівень кібербезпеки. Із переходом до цифрових реєстрів та інтеграції персональних даних з різних джерел (соціальних, податкових, демографічних, медичних) зростає ризик витоку, зловживань і несанкціонованого доступу. Як підкреслює С. Aspalter, «інфляція, тобто знецінення доходів і системи соціального захисту, у поєднанні з цифровими ризиками, може створити додаткове навантаження на вразливі групи та потребує негайного реагування через гарантування стабільності трансфертів і кіберзахисту» [24, р. 16].

Особливо вразливими до кібератак є соціально чутливі категорії – внутрішньо переміщені особи, люди з інвалідністю, багатодітні родини – чия інформація, у разі витоку, може стати об'єктом

маніпуляцій або фінансових шахрайств. У зв'язку з цим В. Балацька та В. Побережник правильно наголошують на зростанні потреби в упровадженні розподілених систем захисту, використанні блокчейн-технологій для збереження незмінності даних, а також регулярному аудиті кібербезпеки цифрової інфраструктури [1]. Впровадження стандартів безпеки на всіх етапах обробки даних, включно з шифруванням, обмеженням доступу та багаторівневою автентифікацією, має стати обов'язковим елементом функціонування цифрових платформ.

Ще одним ризиком є знецінення соціальних трансфертів у кризових умовах. Навіть високотехнологічно реалізовані програми можуть виявитися неефективними, якщо надання допомоги не супроводжується механізмами індексації виплат чи прогнозування інфляційних ризиків. Це особливо важливо в умовах війни, коли макроекономічна ситуація постійно змінюється, а стабільність купівельної спроможності соціальних виплат набуває вирішального значення для підтримки домогосподарств. Відсутність адаптації виплат до індексу споживчих цін нівелює всі цифрові зусилля, знижуючи рівень довіри до державних сервісів.

Цифрова трансформація соціального захисту також несе ризик технократизації прийняття рішень, тобто зведення соціальної політики до автоматизованого виконання попередньо визначених алгоритмів. Це може бути ефективним у стандартних ситуаціях, але водночас небезпечним у випадках, що виходять за межі шаблонів. Наприклад, нетипові життєві обставини або комплексні запити можуть залишитися без належної реакції з боку системи. У цьому контексті слушно наголошується, що навіть у цифровій системі повинен зберігатися простір для індивідуального підходу у складних випадках, що вимагає збереження гнучкості та присутності фахівців. Алгоритмічна об'єктивність не повинна підмінювати людське розуміння контексту, емпатію та соціальну логіку.

Окрему увагу варто приділити людському фактору, який у цифровій системі трансформується, але не зникає. З одного боку, автоматизація дійсно знижує ризики корупції та суб'єктивізму при ухваленні рішень, усуває необхідність у посередниках і пришвидшує обробку заяв. З іншого – це створює нові вимоги до кадрів: замість виконавців-паперотворців держава потребує аналітиків, консультантів, цифрових фасилітаторів. Це свідчить про потребу переосмислення ролі людського ресурсу в цифровому середовищі – не як перешкоди, а як партнера технологічних рішень.

Також цифровізація потребує етичного супроводу, зокрема стосовно автоматизованого при-

йняття рішень. Необхідно передбачити механізми апеляції, можливість подати скаргу або запит на перегляд рішення, винесеного на основі алгоритму. Без цього цифрові процеси можуть спричинити нові форми дискримінації – не через упередженість посадовця, а через обмеженість коду. Визначення критеріїв прийняття рішень повинно бути прозорим і публічно доступним. У суспільстві, що стрімко діджиталізується, контроль за алгоритмами – це питання не лише ефективності, а й справедливості.

Отже, успішна цифрова трансформація соціального захисту вимагає не лише технологічного оновлення, а й системного супроводу з боку етики, права та державного управління. Цифрові рішення мають посилювати гуманітарну сутність соціальної політики – її справедливості, адаптивності і чутливості до реального життя людей – а не підміняти її алгоритмами без контексту. Без цього цифрова трансформація ризикує втратити довіру населення та поглибити соціальну вразливість замість її подолання.

Сценарії розвитку цифрового соціального захисту до 2030 року. Майбутнє цифрової трансформації соціального захисту в Україні залежить від низки управлінських, фінансових, технологічних і політичних чинників. В умовах нестабільності, макроекономічного тиску та війни надзвичайно важливо мати адаптивну та передбачувану стратегію цифрового розвитку, яка враховує не лише технології, а й людський капітал, інституційний потенціал і міжнародну підтримку. На основі аналізу наявних передумов і тенденцій можна виокремити три найбільш імовірні сценарії розвитку системи цифрового соціального захисту до 2030 року: песимістичний, базовий та оптимістичний.

Песимістичний сценарій передбачає збереження інерційної фрагментації цифрових сервісів. У такому випадку держава не зможе реалізувати цілісну цифрову стратегію, а реформи залишатимуться точковими, несистемними. Основні ризики цього сценарію включають збереження адміністративної розпорошеності, відсутність належної координації між ключовими платформами (зокрема, між ЄІССС, «Дією», «Реєстрами» та регіональними ініціативами), обмежене фінансування реформ, дефіцит фахівців, політичну турбулентність і загрозливе зростання цифрової нерівності. Такий сценарій фактично означатиме втрату довіри до системи, формалізацію зобов'язань перед ЄС і зниження ефективності державної соціальної політики. Очікуване охоплення цифровими сервісами за таких умов – не більше 40% населення. Ефект цифрової трансформації буде зведено до мінімуму, а її сприйняття – як чергової бюрократичної мо-

дернізації без реального впливу на якість життя громадян.

Базовий сценарій передбачає поступовий, але стабільний розвиток наявних ініціатив. Йдеться про масштабування вже впроваджених рішень – таких як «єДопомога», «Дія», автоматизовані перевірки правомірності виплат, інтеграція з банківськими та податковими реєстрами. За цього сценарію планується розширення програм цифрової грамотності, поступове подолання цифрової нерівності серед мало захищених верств, зміцнення міжвідомчої взаємодії, часткова автоматизація прийняття рішень та помірне скорочення рівня бюрократії. Водночас така модель не передбачає проривних рішень у сфері штучного інтелекту, смарт-контрактів чи блокчейн. Рівень охоплення цифровими соціальними послугами за такого сценарію може сягнути 65–70% населення. Частина зобов'язань перед ЄС буде виконана, однак без повноцінної інтеграції до європейських стандартів цифрового врядування.

Оптимістичний сценарій базується на реалізації повноцінної національної стратегії цифровізації соціального захисту, яка включає технічну, управлінську, нормативну та освітню складові. Такий сценарій можливий лише за наявності сильної політичної волі, стабільної інституційної підтримки та активного залучення міжнародних партнерів – зокрема, програм технічної допомоги, донорських проектів, співпраці з європейськими інституціями. У такому випадку Україна зможе впровадити інструменти штучного інтелекту для обробки заяв, прогнозування потреб, адаптивного прийняття рішень; блокчейн-рішення для забезпечення прозорості виплат; смарт-контракти для гарантованого цільового використання коштів. Крім того, буде створено повноцінну екосистему цифрових сервісів, що включатиме електронний соціальний паспорт, єдиний кабінет громадянина, автоматизований моніторинг показників соціальної вразливості.

У такому сценарії синергія державного, приватного та донорського фінансування дозволить охопити цифровими соціальними сервісами понад 90% населення, знизити корупційні ризики, скоротити людський фактор при ухваленні рішень та забезпечити справжню адресність і проактивність системи. Це, своєю чергою, дозволить Україні стати регіональним лідером цифрового соціального захисту, демонструючи ефективну адаптацію до викликів цифрової епохи навіть в умовах кризи.

Таким чином, визначення траєкторії розвитку системи цифрового соціального захисту до 2030

року є критичним завданням для держави вже сьогодні. Від наявності довгострокового бачення, якісної нормативно-правової бази, кадрової спроможності, етичного та правового супроводу залежить, який із указаних сценаріїв стане реальністю. Лише узгоджене функціонування всіх цих елементів забезпечить не просто діджиталізацію соціального сектора, а створення нової якості соціальної держави – цифрової, відкритої, чутливої до потреб людини.

ВИСНОВКИ

Цифровізація соціального захисту є не просто інструментом підвищення ефективності державного управління, а цивілізаційним викликом, що вимагає переосмислення ролі держави, громадянина та самих принципів соціальної політики. Аналіз цифрової архітектури засвідчив: фрагментарність цифрових ініціатив, відсутність уніфікованих стандартів обміну даними та слабка інтеграція між платформами перетворюють технологічний прогрес на нове джерело адміністративних бар'єрів. Побудова єдиної цифрової екосистеми – передумова для забезпечення злагодженої, прозорої та інклюзивної соціальної політики.

Інструменти автоматизації, штучного інтелекту, Big Data та блокчейну відкривають можливості для переходу до проактивної, персоналізованої, аналітично обґрунтованої моделі надання допомоги. Проте їхня ефективність залежить не лише від технічної реалізації, а й від здатності забезпечити прозорість, етичність і захист прав громадян. Упровадження таких технологій має супроводжуватись не лише нормативним і технічним регулюванням, а й підготовкою кадрів нової генерації – аналітиків, цифрових фасилітаторів, консультантів з інклюзії.

З апровадження ІІІ в систему соціального захисту приводить до суперечливих наслідків, основними з яких є:

- ✦ рутинізація творчої праці;
- ✦ маргіналізація платформенної зайнятості;
- ✦ часткова автоматизація сфер соціального захисту із сильними соціальними зв'язками;
- ✦ нерівномірність розповсюдження негативних наслідків використання ІІІ на ринку праці;
- ✦ зростання частки бюрократії з низьким рівнем відповідальності в адмініструванні соціальних виплат;
- ✦ послаблення персоніфікованого характеру соціальних виплат унаслідок уніфікації механізмів їх надання;
- ✦ посилення нерівності доступу до соціальних виплат унаслідок цифровізації процедур їх призначення.

Важливим елементом цифрової трансформації є забезпечення соціальної справедливості в цифровому середовищі. Без доступу вразливих категорій – людей з інвалідністю, ВПО, пенсіонерів, безробітних – до нових інструментів цифровізація може перетворитися на новий вимір нерівності. Тому адаптація інтерфейсів, розвиток цифрової освіти, гібридні моделі доступу та регіональна чутливість мають стати обов'язковими умовами реалізації державної цифрової політики у сфері соціального захисту.

Разом із тим, цифрова трансформація супроводжується і серйозними викликами. До них належать ризики технократизації рішень, знецінення трансфертів за умов інфляції, кіберзагрози та виклики етичного характеру. Подолання цих викликів потребує не лише технічних рішень, а й нового бачення державної політики – орієнтованого на довіру, адаптивності і людське обличчя цифрових сервісів.

Запропоноване в статті сценарне моделювання дозволяє краще усвідомити альтернативи розвитку системи цифрового соціального захисту до 2030 року. Від інерційного сценарію фрагментації до оптимістичної моделі проривної цифрової стратегії з міжнародною підтримкою – вибір залежить від політичної волі, інституційної спроможності, нормативного середовища та системного бачення трансформації.

Отже, справжня цінність цифрових рішень у соціальному секторі визначається не лише технологіями, а й здатністю держави забезпечити справедливість, доступність і довіру в новому цифровому контексті. Лише за такої умови цифрова трансформація стане не самоціллю, а інструментом побудови соціальної держави нового покоління – гнучкої, інклюзивної та орієнтованої на людину. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балацька В. С., Побережник В. О. Концепція застосування блокчейн-технологій для підвищення захищеності персональних даних платформи «Дія»: відповідність вимогам GDPR та українському законодавству. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2024. № 2. С. 268–290. DOI: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.26.681>
2. Бірнс Т. Розробка Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) в Україні: зміцнення інфраструктури соцзахисту в умовах кризи. Лондон: DAI Global UK, Міністерство закордонних справ та розвитку Великої Британії, 2024. 22 с. URL: https://medirent.ua/images/2024/STAAR_2024.pdf
3. Бородін Є. Запровадження єдиної інформаційної системи в контексті реформування публічного

управління соціальною сферою. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9. Спец. вип. № 1. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.15421/152151>

4. Бугера С. І. Запобігання корупції та організований злочинності в умовах цифрової трансформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8–9 грудня 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 23–25.
5. Електронні реєстри: європейський досвід створення та використання: кол. моногр. / за ред. О. М. Гладуна; НАН України; Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2021. 271 с.
6. Електронні реєстри: напрями використання: кол. моногр. / за ред. О. М. Гладуна та М. В. Пугачової; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2021. 364 с.
7. Єрмоленко О., Власенко Т., Шаповалова І. Наслідки цифрового розриву та шляхи його подолання. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2024. № 2. С. 79–84. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-11>
8. Жаворонок А. В., Лопашук І. А. Цифровізація соціальної сфери в контексті забезпечення економічної безпеки держави. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 253–258. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-45>
9. Кирилюк В. В., Рябоконь І. О., Кіндій А. С. Цифрові соціальні сервіси у менеджменті соціального забезпечення. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 7. С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-265-6-15>
10. Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків в умовах асиметрій: наук. доп. / за ред. Е. М. Лібанової; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ: Фенікс, 2020. 284 с.
11. Людський розвиток в Україні: оцінка та прогноз рівня життя населення: кол. моногр. / за ред. Е. М. Лібанової; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи. Київ, 2019. 270 с.
12. Малиш Н. А. Тренди цифрової трансформації в соціальній сфері України в умовах війни. *Public policy, governance and communications in the EU member states and candidate countries: post-conference monograph* / [V. Burksiene et al.; gen. ed. by G. Riabtsev and V. Tertychka]; National University of Kyiv-Mohyla Academy [et al.]. Kyiv: NaUKMA, 2023. Р. 55–63. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/40aaeb4a-5f21-4621-8265-67d575d9466c/content>
13. Маніфест про навчання дорослих у XXI столітті. Сила та радість від навчання. EAEA. 2019. 24 с. URL: https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/05/eaea_manifesto_ukraina_2019_web.pdf

14. Електронний кабінет особи з інвалідністю. *Міністерство соціальної політики України*. 2025. URL: <https://ek-cbi.msp.gov.ua/reg-info>
15. Обґрунтування технічних та якісних характеристик предмета закупівлі, розміру бюджетного призначення, очікуваної вартості предмета закупівлі: послуги з підтримки (супроводження) Центрального сховища даних Міністерства соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 12.01.2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/legislation/regulatory-framework/document-8a5a07f2-d302-4f16-8e95-d6ccb21ec31b>
16. Про Єдину інформаційну систему соціальної сфери. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/e-servisy/yeiss>
17. Редзюк В., Дармостук Д. Цифрові платформи для надання державних послуг: досвід України та світу. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. Вип. 9. С. 168–175. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-9-168-175>
18. Сариогло В. Г. Мікродані у соціально-економічних дослідженнях: монографія. Умань : Видавець Соцінський М. М., 2021. 296 с.
19. Семигіна Т. Інтеграція штучного інтелекту в соціальну роботу: практичні та освітні перспективи. *Наука та освіта в умовах воєнного часу* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 18 жовтня 2024 р.). Дніпро : International Humanitarian Research Center, 2024. С. 122–126.
20. Системи та засоби штучного інтелекту : тези доповідей Міжнародної наукової конференції «Штучний інтелект: досягнення, виклики та ризики». Київ : ІПШ «Наука і освіта» (15–16.03.2024). 550 с.
21. Федірко Н. В. Цифровий соціальний захист в Україні: передумови та стратегічні виклики. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика* : зб. наук. пр. 2022. № 12. Ч. 1. С. 1–13. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/slrrp.12\(1\).2022.01](http://dx.doi.org/10.21511/slrrp.12(1).2022.01)
22. Черенько Л. М. Модель рівня життя в умовах соціально-економічної нестабільності : монографія. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2021. 423 с.
23. Черенько Л. М., Полякова С. В., Шишкін В. С. та ін. Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2020. 64 с.
24. Aspalter C. *Super Inequality: Theoretical Essays in Economics and Social Policy*. Cham : Springer, 2023. 169 p.
25. Brik B. A. (Ed.). *Silent Pain and Public Policy: Suicide and Social Welfare in the Middle East and North Africa*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2024. 314 p.
26. Delivering Digital Solutions Together for Canada. *Government of Canada*. 2025. URL: <https://www.canada.ca/en/shared-services/programs/delivering-digital-together.html>
27. Exploring Blockchain Technology for Government Transparency: Blockchain-Based Public Procurement to Reduce Corruption: Insight Report. Geneva : World Economic Forum; Washington : Inter-American Development Bank, 2020. 48 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Blockchain_Government_Transparency_Report.pdf
28. Frota L., Behrendt C., Razavi S. Digital transformation is pivotal to achieving the goal of universal social protection. *International Labour Organization*. 2025. URL: <https://www.ilo.org/resource/article/digital-transformation-pivotal-achieving-goal-universal-social-protection>
29. Handbook on the Political Economy of Social Policy / eds. Greve B., Moreira A., van Gerven M. Cheltenham. Edward Elgar Publishing Ltd, 2023. 343 p.
30. Handbook on Social Innovation and Social Policy / eds. S. Sinclair, S. Baglioni. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2024. 331 p.
31. Handbook on Social Protection and Social Development in the Global South / eds. Patel L., Plagerson S., Chinyoka I. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2023. 587 p.
32. Що таке смарт-контракт у блокчейні та як він працює? *WhiteBIT*. 30 серпня 2024 р. URL: <https://blog.whitebit.com/uk/about-smart-contracts/>
33. Żakowska M., Domalewska D. Social Security in the Balkans. Vol. 1: An Overview of Social Policy in Croatia, Albania, Bosnia and Herzegovina, Greece, Romania and Bulgaria. Leiden ; Boston : Brill, 2021. 270 p.

REFERENCES

- Aspalter C. (2023). *Super Inequality: Theoretical Essays in Economics and Social Policy*. Cham: Springer.
- Balatska V. S. & Poberezhnyk V. O. (2024). Kontseptsiiia zastosuvannia blokchein-tekhnologii dlia pidvyshchennia zakhyshchenosti personalnykh danykh platformy «Diia»: vidpovidnist vymoham GDPR ta ukrainskomu zakonodavstvu [Concept of using blockchain technologies to increase the security of personal data of the "Diia" platform: compliance with GDPR requirements and Ukrainian legislation]. *Kiberbezpeka: osvita, nauka, tekhnika*, 2, 268–290. <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.26.681>
- Birns T. (2024). *Rozrobka Yedynoi informatsiinoi systemy sotsialnoi sfery (YeISSS) v Ukraini: zmitsnennia infrastruktury sotszakhystu v umovakh kryzy* [Development of the Unified Information System of the Social Sphere (UISSS) in Ukraine: strengthening the social protection infrastructure in crisis conditions]. London: DAI Global UK, Ministerstvo zakordonnykh sprav ta rozvytku Velykoi Brytanii. https://medirent.ua/images/2024/STAAR_2024.pdf
- Borodin Ye. (2021). Zaprovdzhennia yedynoi informatsiinoi systemy v konteksti reformuvannia publi-

- chnoho upravlinnia sotsialnoi sferoi [Introduction of a unified information system in the context of reforming public administration of the social sphere]. *Aspekty publichnogo upravlinnia*, 1(9), 5–10. <https://doi.org/10.15421/152151>
- Brik V. A. (2024). *Silent Pain and Public Policy: Suicide and Social Welfare in the Middle East and North Africa*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Cherenko L. M., Poliakova S. V. & Shyshkin V. S. (2020). *Otsinka efektyvnosti proqram sotsialnoi pidtrymky za danymy spetsialnogo opytuvannia naseleння* [Evaluation of the effectiveness of social support programs according to a special population survey]. Kyiv: Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy.
- Cherenko L. M. (2021). *Model rivnia zhyttia v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti* [The model of the standard of living in conditions of socio-economic instability]. Kyiv: Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy.
- EAEA. (2019). *Manifest pro navchannia doroslykh u XXI stolitti. Syl'a ta radist vid navchannia* [Manifesto on adult learning in the 21st century. The power and joy of learning]. https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/05/eaea_manifesto_ukraina_2019_web.pdf
- Fedirko N. V. (2022). Tsyfrovyi sotsialnyi zakhyst v Ukraini: peredumovy ta stratehichni vyklyky [Digital social protection in Ukraine: prerequisites and strategic challenges]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, 1(12), 1–13. [https://doi.org/10.21511/slrtp.12\(1\).2022.01](https://doi.org/10.21511/slrtp.12(1).2022.01)
- Frota L., Behrendt C. & Razavi S. (2025). Digital transformation is pivotal to achieving the goal of universal social protection. *International Labour Organization*. <https://www.ilo.org/resource/article/digital-transformation-pivotal-achieving-goal-universal-social-protection>
- Geneva: World Economic Forum; Washington : Inter-American Development Bank. (2020). *Exploring Blockchain Technology for Government Transparency: Blockchain-Based Public Procurement to Reduce Corruption: Insight Report*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Blockchain_Government_Transparency_Report.pdf
- Government of Canada. (2025). *Delivering Digital Solutions Together for Canada*. <https://www.canada.ca/en/shared-services/programs/delivering-digital-together.html>
- Greve B., Moreira A. & van Gerven M. (2023). *Handbook on the Political Economy of Social Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
- Hladun O. M. & Puhachova M. V. (2021). *Elektronni reiestry: napriamy vykorystannia* [Electronic registers: directions of use]. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t demografii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy.
- Hladun O. M. (2021). *Elektronni reiestry: yevropeyskyi dosvid stvorennia ta vykorystannia* [Electronic registers: European experience of creation and use]. Kyiv: NAN Ukrainy; In-t demografii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy.
- Kyiv: IPSHl «Nauka i osvita» (2024). *Systemy ta zasoby shtuchnoho intelektu : tezy dopovidei Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Shtuchnyi intelekt: dosiahnennia, vyklyky ta ryzyky»* [Artificial intelligence systems and tools: abstracts of the International Scientific Conference]. Kyiv: IPSHl «Nauka i osvita».
- Kyryliuk V. V., Riabokon I. O. & Kindii A. S. (2023). Tsyfrovi sotsialni servisy u menedzhmenti sotsialnogo zabezpechennia [Digital social services in social security management]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 7, 6–15. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-265-6-15>
- Libanova E. M. (2019). *Liudskyi rozvytok v Ukraini: otsinka ta prohnoz rivnia zhyttia naseleння* [Human development in Ukraine: assessment and forecast of the population's standard of living]. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t demografii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy.
- Libanova E. M. (2020). *Liudskyi rozvytok v Ukraini: minimizatsiia sotsialnykh ryzykiv v umovakh asymetrii* [Human development in Ukraine: minimizing social risks in conditions of asymmetries]. Kyiv: Feniks, NAN Ukrainy, In-t demografii ta sots. doslidzh. im. M. V. Ptukhy.
- Malys N. A. (2023). *Trendy tsyfrovoy transformatsii v sotsialnii sferi Ukrainy v umovakh viiny* [Trends of digital transformation in the social sphere of Ukraine in war conditions]. Kyiv: NaUKMA. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/40aaeb4a-5f21-4621-8265-67d575d9466c/content>
- Ministerstvo sotsialnoi polityky, simi ta yednosti Ukrainy. (2024). *Pro Yedynu informatsiinu systemu sotsialnoi sfery* [About the Unified Information System of the Social Sphere]. <https://www.msp.gov.ua/e-servisy/yeisss>
- Ministerstvo sotsialnoi polityky, simi ta yednosti Ukrainy. (2024, January 12). *Obgruntuvannia tekhnichnykh ta yakisnykh kharakterystyk predmeta zakupivli... posluhy z pidtrymky Tsentralnogo skhovyshcha danykh* [Justification of technical and qualitative characteristics... support services for the Central Data Warehouse]. <https://www.msp.gov.ua/legislation/regulatory-framework/document-8a5a07f2-d302-4f16-8e95-d6ccb21ec31b>
- Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. (2025). *Elektronnyi kabinet osoby z invalidnistiu* [Electronic cabinet of a person with a disability]. <https://ek-cbi.msp.gov.ua/reg-info>
- Patel L., Plagerson S. & Chinyoka I. (2023). *Handbook on Social Protection and Social Development in the Global South*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Redziuk V. & Darmostuk D. (2024). Tsyfrovi platformy dlia nadannia derzhavnykh posluh: dosvid Ukrainy ta svitu [Digital platforms for providing public services: experience of Ukraine and the world]. *Publichne up-*

ravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia, 9, 168–175.

<https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-9-168-175>

Sariohlo V. H. (2021). *Mikrodani u sotsialno-ekonomichnykh doslidzhenniakh* [Microdata in socio-economic research]. Uman: Vydavets Sochinskyi M. M.

Sinclair S. & Baglioni S. (2024). *Handbook on Social Innovation and Social Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

WhiteBIT. (2024, August 30). *Shcho take smart-kontrakt u blokcheini ta yak vin pratsiuie?* [What is a smart contract in blockchain and how does it work?]. <https://blog.whitebit.com/uk/about-smart-contracts/>

Yermolenko O., Vlasenko T. & Shapovalova I. (2024). *Naslidky tsyfrovoho rozryvu ta shliakhy yoho podo-*

lannia [Consequences of the digital divide and ways to overcome it]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 2, 79–84.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-11>

Żakowska M. & Domalewska D. (2021). *Social Security in the Balkans*. Vol. 1: An Overview of Social Policy in Croatia, Albania, Bosnia and Herzegovina, Greece, Romania and Bulgaria. Leiden ; Boston: Brill.

Zhavoronok A. V. & Lopashchuk I. A. (2024). *Tsyfrovizatsiia sotsialnoi sfery v konteksti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [Digitalization of the social sphere in the context of ensuring the economic security of the state]. *Ekonomichnyi prostir*, 189, 253–258.

<https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-45>

УДК 351.746:004.738.5:339.5:343.352

JEL: F13; H56; L86; O33; K34

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-11-216-224>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА УМОВ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗУВАННЯ ТА ЦИФРОВІЗУВАННЯ: РОЛЬ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

©2025 ЗАВЕРБНИЙ А. С., ЗАЛІЗНА Л. В., ТРАЧ М. Я.

УДК 351.746:004.738.5:339.5:343.352

JEL: F13; H56; L86; O33; K34

Завербний А. С., Залізна Л. В., Трач М. Я. Проблеми та перспективи зміцнення митної безпеки за умов інтелектуалізування та цифровізування: роль документально-інформаційного забезпечення

Мета статті полягає в дослідженні ключових проблем, перспектив зміцнення митної безпеки за умов цифровізування, інтелектуалізування та ролі в цьому документально-інформаційного забезпечення. Проведено огляд літературних джерел за вказаною проблематикою. Проаналізовано та деталізовано ключові етапи цифровізування вітчизняної митної сфери. Цифровізування сфер суспільного життя, включно з митною справою, створює нові можливості для ефективного контролювання зовнішньоекономічної діяльності, водночас породжує низку ризиків, пов'язаних із кіберзлочинністю, витоками інформації, маніпулюваннями із митними документами тощо. Констатовано, що митна безпека є складовою всієї національної безпеки держави. Вона має чітко спрямовуватися на захист державних економічних інтересів, забезпечення справедливого оподаткування (мито, митний збір, ПДВ, акцизний збір), протидію контрабанді, митним правопорушенням тощо. Охарактеризовано основні принципи та напрямки цифровізування вітчизняного митного документообігу. У статті наведено рекомендований перелік індикаторів інтегрального оцінювання рівня безпеки митної справи країни за умов цифровізування інформаційних потоків. Розроблено та схематично відображено поетапне зміцнення вітчизняної митної безпеки за умов цифровізування. Цифровізування митної справи відкриває нові горизонти для забезпечення митної безпеки, одночасно ставлячи перед державою та бізнесом нові виклики, іноді й загрози. Документально-інформаційне забезпечення в цьому процесі виступає не лише технічним елементом, але й стратегічним інструментом боротьби із митними правопорушеннями. Саме його ефективне функціонування потребуватиме комплексного поетапного підходу, включно з правовим, технічним, організаційним і освітнім забезпеченням. Успішна реалізація таких заходів сприятиме формуванню прозорого, конкурентного та, головне, безпечного зовнішньоекономічного середовища в Україні за умов європейського інтегрування. Перспективами подальших наукових досліджень у даному напрямі виступає формування інституту економічної, митної та інших видів безпеки, системи його інформаційної підтримки і цифрового забезпечення.

Ключові слова: митна справа, митне контролювання, митне оформлення, євроінтегрування, цифровізування, інформаційна підтримка.

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 24.

Завербний Андрій Степанович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: andrii.s.zaverbnyi@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7307-536X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAL-2494-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218347743>

Залізна Любов Вікторівна – старший викладач кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: liubov.v.zalizna@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7330-000X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/R-6460-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57222492505>